

Nr 174.

Av herr **Hage m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 2, med förslag till allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

I proposition nr 2 till innevarande års riksdag har Kungl. Maj:t framlagt förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m.

Nämnda förslag innebär, som framkommer redan vid ett flyktigt genomseende av förslaget, synnerligen betydande nedprutningar av dyrtidstillägget utöver de, som automatiskt inställa sig och redan i stor utsträckning inträtt på grund av prisindextalets nedgång, samt på grund av de nedprutningar, som redan åstadskommits genom beslut främst vid 1921 års riksdag. Konsekvensen av ett sådant förslag måste då bli, om det godtages av riksdagen, att hela denna kår skulle på ett slag flyttas ner i en betydligt lägre löne- och levnadsstandard än den, som tillerkänts densamma genom beslut av föregående riksdagar, vilka beslut som bekant föregåtts av mycket noggranna undersökningar och avväganden och alltså måste anses vila på väl motiverade grunder.

Det är helt naturligt, att ett förslag med en dylik innebörd, sedan det blivit känt, framkallat synnerlig oro och bekymmer hos dem, som skulle komma att beröras av detsamma, i synnerhet som inom stora grupper av dessa befattningshavare de redan inträdda minskningarna i löneinkomsterna framkallat ekonomiska svårigheter, icke minst med anledning därav, att ett flertal statstjänare fingo sin ekonomi rubbad under den tämligen långa tid av kristidens första år, då inget eller ytterst ringa dyrtids- eller krigstidstillägg tillerkändes statens befattningshavare. Dessa statstjänare, som i stor utsträckning fortfarande kämpa med de ekonomiska följderna från denna tid och som dessutom ha att erlagga en hög skatt från en tid med betydligt större inkomster samt slutligen efter allt att döma stå i och med hyresregleringslagens antagliga upphävande den 1 oktober i år i många fall inför en ökning av en så be-

tydande utgiftspost som hyran, måste med oro fråga sig, huru det skall bliva möjligt att fullgöra sina ekonomiska förpliktelser, om en så betydande avprutning skulle komma att ske å dyrtidstillägget, som föreslås i den kungl. propositionen. Särskilt har denna fråga uppställt sig för de lägre statstjänarne, som leva i närheten av existensminimum, samt framför allt för de av dem som ha större försörjningsplikt. Det framkommer nämligen av regeringens förslag, att dessa kategoriers löne- och levnadsstandard skulle sänkas kraftigare än de övrigas. Innebörden i förslaget är alltså att dessa kategorier, vars skyddande väl borde vara främst ett statsintresse, skulle med större belopp bidra till budgetsvårigheternas hävande än andra statstjänarekategorier.

Man behöver nämligen endast kasta en blick på de tabeller som finnas i Kungl. Maj:ts proposition för att få den saken konstaterad. I flera fall skulle t. ex. befattningshavare i de lägsta lönegraderna få en nedsättning av dyrtidstillägget, som ej blott *procentuellt* är större utan som t. o. m. *till siffrans storlek* är betydligare än den minskning, som träffar en statstjänare med bättre lönevillkor. Så skulle t. ex. vid de definitivt lönerulerade verken vid en index av 175 en sekreterare med c:a 9,000 kronors fast lön i slutavlöningen å dyraste ort med barn (två familjemedlemmar) erhålla en minskning i dyrtidstillägget av endast 99 kronor per år, under det att en stationskarl, brevbärare eller expeditionsvakt med cirka 3,100 kronors fast lön under samma förutsättningar skulle erhålla en nedsättning med 199 kronor, varjämte en befattningshavare av samma slag i lägsta löneklassen med ej fullt 2,000 kronors fast lön skulle få en nedsättning av 218 kronor per år.

Denna minskning av dyrtidstilläggets belopp blir ännu större, om man går över till särskilt lägre befattningshavare med hustru och ett större antal barn — alltså de för vilka en nedgång i inkomsten måste vara mest kännbar. För dessa befattningshavare tillkommer nämligen, utöver vad som förut nämnts, den minskning av dyrtidstillägget som uppstår därigenom, att de nya bestämmelserna innebära att dyrtidstilläggsbeloppet ökas endast med hänsyn till *ett* av familjeförsörjarens barn, under det att de nu gällande bestämmelserna innebära en stegrad ökning i nämnda tillägg för varje familjemedlem utöver en, som försörjes.

Går man sedan till de icke definitivt lönerulerade verken, så ter sig skillnaden mellan olika befattningshavare där ännu mera uppseendeväckande. Bland befattningshavare med barn möter man t. ex. så anmärkningsvärda förhållanden, som att en tjänsteman i andra normalgraden skulle i slutavlöning å dyraste ort erhålla t. o. m. 85 kronors

och i begynnelseavlöning 28 kronors förhöjning av dyrtidstillägget, varjämte befattningshavare utan försörjningsplikt mot barn i samma grad erhåller en förhöjning av 154 kronor per år, medan en vaktmästare med barn å dyraste ort skulle i slutavlöningen erhålla en nedsättning i sitt tillägg av 252 kronor samt i begynnelseavlöningen av 269 kronor per år.

Man kan verkligen med sådana exempel för ögonen — varigenom klarlägges att i många fall befattningshavare utan försörjningsplikt inplaceras i en relativt bättre ställning under det att familjeförsörjarnes läge betydligt försämras — utom anmärkningen mot den hårdare belastningen på de svagare axlarna, även våga sig på en undran, om förslaget verkligen är grundligt genomtänkt till sina verkningar och om det är tekniskt så utarbetat, att det ej leder till orimligheter, även i andra avseenden än de först nämnda. Och man kan därvidlag våga det påståendet, att ett förslag som är tekniskt enkelt — vilket naturligtvis detta förslag är, däruti måste man giva finansministern rätt — visserligen är en fördel men att denna fördel ej får vinnas på det sättet, att förslaget utformas så att det leder till orimligheter vid tillämpningen.

Det är vår mening att i denna motion med utgångspunkt från ovannämnda påpekanden framföra några skäl, som enligt vårt förmenande tala för att Kungl. Maj:ts proposition ej bör av riksdagen bifallas och att frågan om dyrtidstilläggets lämpliga avpassning bör avgöras på något annat sätt. I det sammanhanget vilja vi erinra därom, att vid flera föregående tillfällen, då dyrtidstillägget varit föremål för behandling, riksdagens majoritet visat sig förstå de synpunkter, som i vissa motioner framförts, och med anledning därav om ej helt så dock i någon mån tillmötesgått de yrkanden, som i nämnda motioner framlagts.

Innan vi framföra de riktlinjer, som enligt vår mening böra läggas till grund för beslut i dyrtidstilläggsfrågan, vilja vi då först hänvisa till ett uttalande i den kungl. propositionen. Här mötes man å sidan 6 bland annat av ett uttalande, vari säges: »Dyrtidstilläggen åt stats-tjänstemännen hava icke under någon period uppgått till sådana belopp, att full kompensation för den inträdda prisstegringen erhållits. Kompensationsgradens utveckling under skilda tider och för olika grupper av befattningshavare har varit beroende av dels de medelsbelopp, som ansetts kunna ställas till förfogande för ändamålet, dels ock dyrtidens olika tryck för större eller mindre inkomsttagare samt för personer med eller utan försörjningsplikt».

I denna del av propositionen göres alltså, som synes, ett tydligt och klart medgivande, som ej kan missförstås, och som är av synnerlig

vikt för bedömande av hela denna fråga om dyrtidstilläggets lämpliga avpassning, nämligen att statstjänarekåren ej erhållit sådana lönetillägg sedan kristidens inträdande som motsvarat penningens värdeminskning. Med andra ord sagt, statstjänarne ha genom riksdagens beslut under kristiden erhållit en minskad reallön, vilket innebär det samma som att de fått sin levnadsstandard sänkt, en sänkning som fortfarande existerar men som var särskilt markant under en viss del av kristiden, då ett flertal andra samhällskategorier på grund av kända förhållanden förmådde uppnå åt sig en betydligt ökad reallön och en höjd levnadsstandard.

I statsverkspropositionen har alltså erkänts, att statstjänarne under kristiden varit underkompenserade med avseende på dyrtidstillägget. Men det kan i det sammanhanget även vara lämpligt påvisa, under *huru lång tid* av nämnda period en mycket betydlig underkompensering existerat och huru länge mera tillfredsställande bestämmelser innebärande ett bättre avvägande av dyrtidstillägget funnits till. Då bör det först erinras därom, att kristiden fick fortlöpa ända fram till 1916, alltså det år då prisindexen steg till 139, innan nämnda års riksdag beviljade en mindre krigstidshjälp, som dock endast utgick till familjeförsörjare i de lägre inkomstlägena och med högst 80 kronor lägst 30 kronor per år vid innehav av ett barn med ökning till högst 400 kronor, lägst 150 vid försörjande av 5 eller flera barn.

Fr. o. m. 1917 förbättrades denna ersättning i någon mån genom att ett krigstidstillägg tillkom till krigstidshjälpen och detta tillägg utgick med viss procent å de kontanta löneförmånerna med begränsning uppåt och nedåt. För 1918 utgick krigstidstillägget med dels viss s. k. grundplåt, dels procentuellt tillägg.

Under samtliga dessa år kan man säga, att kompensationsgraden för statstjänarna i allmänhet varit synnerligen låg, och naturligtvis blev denna kompensationsgrad lägre och lägre, då under ett år prisfördyringen alltjämt fortskred, men krigstidstilläggsbeloppen ej följde med fördyringen.

Ett annat förhållande inträdde, då beslut fattades av riksdagen om att fr. o. m. 1919 ersättningen för dyrtiden, nu benämnt dyrtidstillägg, skulle utgå efter en glidande skala och följa med — dock en bit under — prisindexens rörelse upp eller ned. Men först genom beslutet vid 1920 års riksdag blev detta system så förbättrat och påbyggt, att man kan säga, att statstjänarnas tillerkändes ett dyrtidstillägg som närmade sig det belopp, som skulle kunna anses som full kompensation — detta kan åtminstone sägas vara fallet med de lägre befattningshavarna.

Men detta förhållande existerade endast en mycket kort tid. Redan vid 1921 års riksdag fattades en del beslut, som inneburo en betydlig beskärning och nedsättning i kompensationsgraden, och vid 1922 års riksdag vidtogos även några beskärningar, som dock voro mindre betydande, under det att de motionsyrkanden, som framfördes om ett ytterligare minskande av dyrtidstillägget, däremot icke vunno riksdagens bifall.

Av det här refererade framgår alltså, att kompensationsgraden i dyrtidstillägget endast under en mycket kort period av kristiden varit någorlunda hög.

Nu skulle emellertid denna redan förut sänkta levnadsstandard, som blivit en följd av den låga kompensationsgraden, om regeringens förslag godtages, ytterligare sänkas. D. v. s. utöver de sänkningar av reallönen, som tillkommit genom de förut omnämnda beskärningarna av dyrtidstillägget samt utöver den minskning av avlöningens belopp, som inträtt i samband med indexens nedgång samt utöver den minskning av lönebeloppet som torde bliva en följd av prisindexens ytterligare nedgång ned till siffran 175 eller lägre under 1923, skall alltså dyrtidstillägget ytterligare beskärmas med belopp, vars storlek och innebörd bäst framgår av den omständigheten, att den föreslagna beskärningen skulle åstadkomma en besparing av omkring 33 miljoner kronor, vilket är ungefärligen $\frac{1}{4}$ av dyrtidstilläggets belopp vid en antagen indexsiffra av 175.

För en stor del av den allmänna opinionen synes emellertid denna beskärning vara helt naturlig. Detta beror emellertid därpå, att man inom stora lager av landets befolkning särskilt bland enskilda företagare fortfarande synes ha den uppfattningen, att knappast någon egentlig minskning åstadkommit i statstjänarnas inkomster. Man resonerar alltså på det sättet, att eftersom alla andra samhällskategorier erhållit minskning i sin inkomst, så har man rätt fordra, att statstjänarna också skola finna sig i en dylik nedsättning. Detta sista resonemang är naturligtvis fullständigt riktigt, men däremot är den uppfattningen fullständigt oriktig, som ej vill erkänna, att statstjänarna liksom andra medborgare fått sina löneinkomster väsentligt minskade under de senaste åren, trots att denna uppfattning är ganska allmänt utbredd på grund av att nedsättningen i allmänhet skett utan slitningar och lönetvister automatiskt allt eftersom prisindexen nedgått.

Det bör vara angeläget att i detta sammanhang demonstrera de verkliga belopp, med vilka dyrtidstillägget nedgått och eventuellt kommer att nedgå för en del av de större grupperna av befattningshavare. Detta framgår av följande tablå:

T a-

utvisande dyrtidstillägget per månad under 4:e kvartalet 1920 (index 281), 1:a kvar-
nr 2 för vissa tjänstemän i de nyreglerade verken och

Befattningshavare	Löne- klass	D y r a s t e						
		Dyrtidstillägg		Minskning från dec. 1920		Dyrtids- tillägg juli 1923	Minskning från dec. 1920	
		december 1920	januari 1923	%	per år		%	per år
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	%	Kr.	
<i>Manliga:</i>								
<i>Med två familjemedlemmar.</i>								
Expeditionsvakt, brevbärare, stations- karl	1	229	75	67	1,843	61	73	2,012
.....	5	268	88	67	2,161	71	73	2,360
Förste postiljon, konduktör, kontors- biträde, stationsförman	4	258	85	67	2,079	69	73	2,270
.....	8	301	98	67	2,431	80	74	2,655
.....	8	301	98	67	2,431	80	74	2,655
Lokomotivförare	12	358	117	67	2,866	94	74	3,162
.....	11	343	112	67	2,772	90	74	3,029
Postexpeditör, telegrafassistent, sta- tions-skrivare, vagnmästare	15	426	139	68	3,450	115	74	3,770
Andre kanslisekreterare, aktuarie, notarie, registrator	17	472	153	68	3,823	124	74	4,179
.....	20	550	178	68	4,460	144	74	4,876
Förste kanslisekreterare, överpost- mästare, telegrafkommissarie av kl. I A, byråingenjör	22	607	107	68	4,925	158	74	5,385
.....	25	697	225	68	5,647	181	74	6,176
Kansliråd, byråchef, telefondirektör, bandirektör	26	726	235	68	5,892	189	74	6,444
.....	29	816	264	68	6,626	212	74	7,248
<i>Icke familjeförsörjare över 25 år.</i>								
Expeditionsvakt, brevbärare, stations- karl	1	218	64	70	1,842	52	76	1,988
.....	5	257	76	71	2,175	61	76	2,348
Förste postiljon, konduktör, kontors- biträde, stationsförman	4	247	73	71	2,089	59	76	2,255
.....	8	290	85	71	2,458	69	76	2,653
.....	8	290	85	71	2,458	69	76	2,653
Lokomotivförare	12	348	102	71	2,954	82	76	3,189
.....	11	332	98	71	2,815	78	76	3,040
Postexpeditör, telegrafassistent, sta- tions-skrivare, vagnmästare	15	415	121	71	3,525	98	76	3,806
Andre kanslisekreterare, aktuarie no- tarie, registrator	17	461	135	71	3,916	108	77	4,230
.....	20	539	157	71	4,582	126	77	4,950
Förste kanslisekreterare, överpost- mästare, telegrafkommissarie av kl. I A, byråingenjör	22	596	174	71	5,070	140	77	5,477
.....	25	686	199	71	5,838	160	77	6,308
Kansliråd, byråchef, telefondirektör, bandirektör	26	716	208	71	6,094	167	77	6,585
.....	29	805	234	71	6,851	188	77	7,405
<i>Kvinnliga:</i>								
<i>Icke familjeförsörjare över 25 år.</i>								
Kontorsbiträde	4	196	58	70	1,656	47	76	1,786
.....	7	222	65	71	1,879	53	76	2,027
Postexpeditör, telegrafist, kontors- skrivare	11	261	77	71	2,210	62	76	2,386
.....	14	300	88	71	2,544	71	76	2,746

b e l l

talet 1923, (index 183) 3:e kvartalet 1923 (index 175) samt enligt kungl. propositionen beräknat på till dem utgående begynnelse- resp. slutlön.

o r t			B i l l i g a s t e o r t									
Dyrtids- tillägg juli 1923 enligt k. prop.	Minskning från dec. 1920		Dyrtidstillägg		Minskning från dec. 1920		Dyrtids- tillägg juli 1923	Minskning från dec. 1920		Dyrtids- tillägg juli 1923 enligt k. prop.	Minskning från dec. 1920	
	%	per år	december	januari	%	per år		%	per år		%	per år
			1920	1923								
Kr.		Kr.	Kr.	Kr.		Kr.	Kr.		Kr.	Kr.		Kr.
44	81	2,221	195	65	67	1,565	53	73	1,708	34	82	1,926
55	80	2,559	225	74	67	1,810	60	73	1,976	43	81	2,186
52	80	2,471	218	72	67	1,754	58	73	1,915	41	81	2,126
64	79	2,844	252	83	67	2,033	67	73	2,219	50	80	2,422
64	79	2,844	252	83	67	2,033	67	73	2,219	50	80	2,422
80	78	3,336	299	98	67	2,410	80	73	2,633	64	79	2,823
76	78	3,206	287	94	67	2,316	76	73	2,530	60	79	2,722
99	77	3,926	356	116	67	2,878	94	74	3,144	79	78	3,319
112	77	4,322	394	128	68	3,190	104	74	3,485	90	77	3,650
134	76	4,997	465	151	68	3,768	122	74	4,118	110	76	4,263
149	76	5,491	517	168	68	4,190	135	74	4,581	124	76	4,712
167	76	6,346	607	197	68	4,925	158	74	5,385	149	75	5,491
167	77	6,706	637	206	68	5,170	166	74	5,652	158	75	5,751
167	80	7,786	726	235	68	5,892	189	74	6,444	167	77	6,706
40	82	2,137	185	55	70	1,563	45	76	1,685	31	83	1,844
50	81	2,487	215	63	71	1,820	51	76	1,962	39	82	2,113
47	81	2,396	207	61	70	1,749	50	76	1,887	37	82	2,039
58	80	2,782	241	71	71	2,041	57	76	2,202	46	81	2,345
58	80	2,782	241	71	71	2,041	57	76	2,202	46	81	2,345
73	79	3,303	289	85	71	2,448	69	76	2,643	58	80	2,773
69	79	3,157	276	81	71	2,337	65	76	2,523	55	80	2,656
90	78	3,902	354	101	71	3,024	82	77	3,267	72	80	3,332
102	78	4,312	383	112	71	3,252	90	76	3,512	82	79	3,616
121	78	5,011	454	132	71	3,858	107	76	4,167	100	78	4,251
136	77	5,522	506	148	71	4,300	119	76	4,645	113	78	4,715
152	78	6,408	596	174	71	5,069	140	77	5,477	136	77	5,522
152	79	6,768	626	182	71	5,326	146	77	5,754	143	77	5,791
152	81	7,836	716	208	71	6,094	167	77	6,585	152	79	6,768
34	83	1,942	173	52	70	1,458	42	76	1,572	28	84	1,734
41	82	2,175	196	58	70	1,656	47	76	1,786	34	83	1,942
51	81	2,523	229	68	70	1,935	55	76	2,089	43	81	2,235
61	80	2,873	261	76	71	2,210	62	76	2,385	51	81	2,522

Av denna tablå framgår t. ex. att en stationskarl i begynnelselönen å billigaste ort med hustru och ett barn från december 1920 till januari 1923 fått sitt dyrtidstillägg minskat från 195 till 65 kronor per månad, motsvarande en minskning per år av 1,565 kronor. Skulle indexen sjunka till 175, sjunker samtidigt hans dyrtidstillägg till 53 kronor per månad, motsvarande per år en minskning från december 1920 med 1,708 kronor, motsvarande 73 %.

Skulle Kungl. Maj:ts förslag vinna bifall skulle samme mans dyrtidstillägg ytterligare nedgå till 34 kronor per månad, motsvarande en minskning per år räknat av 1,926 kronor, eller 82 %.

I detta sammanhang kan det även förtjäna omnämnas, att med en sådan nedgång av dyrtidstillägget, som det som av regeringen föreslagits, komma de lägre befattningshavarna vid statens kommunikationsverk i Stockholm i en sämre ställning än motsvarande befattningshavare t. ex. spårvagnsförare och konduktörer vid Stockholms stads spårvägar.

Dessa sistnämnda ha nämligen enligt senast träffade avtal en begynnelselön från och med 1 kvartalet 1923 en månadslön lägst 265, högst (efter 10 år) 330 kronor. Härtill kommer fri beklädnad, uppskattad till 25 kronor per månad, eller sammanlagt resp. 290 och 355 kronor. Samtidigt skulle en gift stationskarl i Stockholm med ett barn enligt regeringens förslag och med en index av 175 erhålla omkring 254 kronor i begynnelselön och efter 10 år 301 kronor.

En synpunkt, som även bör kunna i detta sammanhang framföras, är den, att stora grupper av statstjänare under de senaste tiderna erhållit vissa nedsättningar i en hel del förmåner som t. ex. förlust av förmånen av fri läkarevård för familjemedlemmar, ofördelaktigare bestämmelser med avseende på bostads- och vedförmåner, minskat antal fribiljetter vid statens järnvägar, minskade extra inkomster t. ex. för övertidsarbete, för förordnande att upprätthålla högre befattning, samt minskade utsikter till vinnande av befordran och ordinarie anställning — detta senare i samband med de indragningar som skett vid statens verk.

Med avseende på bostadsbestämmelserna är särskilt att märka, att varje befattningshavare nu skall betala, då han har bostad i statens hus, den hyrda bostaden jämte ved eller uppvärmning efter de belopp som kunna anses skäligen med hänsyn till ortens priser. I Stockholm har detta resulterat uti, att t. ex. en befattningshavare i lägsta gruppen, den s. k. stationskarlsgruppen och i lägsta löneklassen vilken är familjeförsörjare får för 2 rum och kök utan bränsle erlægga en hyra av omkring 85 kronor per månad i de nya boställshusen. Efter detta avdrag skulle, då indexen gått ned 175, och om den kungl. propositionen bi-

falles återstå ett belopp per månad av omkring 169 kronor eller efter avdrag av pensionsavgifter omkring 158 kronor, vilket måste räcka till alla övriga utgifter, ved skatt m. m.

Avsikten med regeringens förslag är bl. a. som förut antytts, att det skall vara enkelt att åstadkomma ett mindre antal räkneoperationer. Med andra ord sagt, det skall vara lättare och taga mindre tid och arbete att räkna ut vad varje befattningshavare skall ha i dyrtidstillägg. Vi ha förut antytt, att vinnandet av en sådan enkelhet icke är en fördel av så stor betydelse, att man — blott man vinner denna fördel — kan bortse från att systemet kan resultera i rena orimligheter och i uppenbara orättvisor, vid tillämpningen. Samhälslivet är nu en gång så komplicerat, att de enkla formerna inom de flesta samhällsområden ej fylla måttet, utan att man i de flesta fall inom lagstiftningen måste använda sig av mera invecklade bestämmelser för att åstadkomma rättvisa och rimlighet. Så har man även funnit det vara nödvändigt att ordna saken på detta område under det flertal år som riksdagen sysslat med att utfinna lämpliga stadganden i dyrtidstilläggsfrågan. Efter flera års experimenterande och efter ett grundligt genomdiskuterande av problemet kom man slutligen fram till det system som grundlades 1919 och som sedan modifierats i vissa stycken. Det måste då väcka förvåning, att man nu åter är färdig att släppa detta väl genomtänkta och beprövade system och åter giva sig ut på experimenterandets väg.

Vad befattningshavarna beträffar, så ha de också haft grundad anledning antaga, att sedan man uppnått ett system, som anpassade sig efter dyrtidens växlingar och som gav möjligheter till vissa modifikationer men med bibehållande av grundprinciperna, så skulle detta system i fortsättningen få bliva kvar och osäkerhetsperioden med ofta inträffade ombyten av system för dem vara övervunnen. Behandlingen av frågan vid de föregående riksdagarna har också kunnat ingiva dem den uppfattningen.

Här bör också omnämnas, att de, som utanordna avlöning, nu vant sig vid att räkna ut dyrtidstillägget efter detta system. Talet om det minskade arbetet med utanordnandet enligt det nya systemet torde därför vara överdrivet i synnerhet som tabeller alltid utarbetas centralt rörande dyrtidstilläggets belopp, så att den som sysslar med utskrivandet av avlöningslistor och uträknandet av avlöningen endast har att ur en tabell taga ut en siffra, angivande vad varje befattningshavare har att få i dyrtidstillägg.

Det system för dyrtidstilläggets utgående, som av Kungl. Maj:t nu föreslagits, river emellertid ner, som redan förut antytts, hela den löne-

byggnad, som byggts upp under dyrtiden. Denna byggnads mest konstitutiva drag är att de lägre befattningshavarna på ett något bättre sätt kompenuserats, vilket förhållande grundats på den av riksdagen godtagna uppfattningen, att då man ej kunde giva full kompenstation åt alla, så borde man åtminstone söka förhindra ett allt för långt gående nedpressande av de lägre befattningshavarnes levnadsstandard, efter som ett sådant nedpressande skulle kunna medföra den följd, att dessa befattningshavare sänktes ned under existensminimum. Denna princip och detta placering av de lägre befattningshavarna och särskilt dem med många barn i en något högre kompenseringsgrad inleddes redan genom 1916 års riksdags beslut, då den s. k. krigstidshjälpen tillkom, vilken utgick endast till befattningshavare i de lägre inkomstlägena med barn. Detta system påbyggdes vidare 1917, då dessutom tillkommo bestämmelserna om dyrtidstillägg, som utsträcktes även till befattningshavare med något bättre ekonomisk ställning. Dyrtidstilläggsbestämmelserna togo genom detta beslut gestalt åtminstone till innehållet fastän formerna sedan kommo att växla. Samma innehåll ingöts nämligen sedan i de senare tillkomna bestämmelserna om dyrtidstillägg enligt en glidande skala, alltså fortfarande ett bättre kompenserande av de lägre inkomsttagarna. Denna princip och det avstånd i lönehänseende mellan de olika befattningsklasserna, som därav blivit en följd, har sedan godkänts utan något egentligt motstånd år efter år av riksdagen. Man kan därför ha grundad anledning antaga, att riksdagen slagit fast, att just detta avstånd mellan de olika befattningsklasserna på löneskalan är det lämpligaste.

Har nu, kan man fråga, några nya omständigheter inträffat, vilka föranleda och nödvändiggöra, att nya riktlinjer böra komma till i ovan nämnda hänseende? Nej, ingen kan påstå, att något sådant inträffat. Ty den omständigheten, att man med det nya systemet möjligen kan inbespara någon mindre summa inom det eller de centrala verk där dyrtidstilläggstabellerna utarbetas, kan väl knappast vara en sådan omständighet, att den får vara avgörande, om man kan påvisa, att det nya systemet, ur sakliga synpunkter, är olämpligt.

Tvärtom kan man rent av säga att skälen för bibehållandet av systemet med ett bättre kompenserande av de lägre befattningshavarna och särskilt de med många barn vinner i styrka i och med att den allmänna kompenstationsgraden, som nu föreslås, nedsättes.

Emellertid framgår det av propositionen, att Kungl. Maj:t på flera olika vägar tänkt sig en nedsättning av dyrtidstillägget särskilt för de lägre befattningsgraderna.

En sådan föreslagen väg är, att man enligt den kungl. propositionen borttager de bestämmelser, som nu finnas och som innebära att dyrtidstillägget utgår å de 85 kronor av avlöningen, som ligger i botten av densamma, efter ett högre procenttal än på de delar av avlöningen, som ligga ovanför detta belopp, och att särskilt familjetillägg dessutom utgår på det sättet, att för varje familjemedlem utöver en utsträcker ovan nämnda belopp 85 kronor, å vilket den högre kompensationen utgår, med 15 kronor. Regeringens nu föreliggande förslag innebär däremot som bekant, att dyrtidstillägget skall utgå med samma procenttal å hela avlöningen — om man nu undantager att dyrtidstillägg ej skall utgå på belopp utöver 650 och 800 kronor per månad — resp. oreglerade och definitivt reglerade verk — samt att dyrtidstilläggets belopp skall för befattningshavare, som underhålla barn under 16 år, ökas med en tiondedel. Här slås alltså fast — mot alla föregående principbeslut av riksdagen — att det ej finnes någon social synpunkt, som kan tala för att den sämst avlönade befattningshavaren bör tillerkännas en något högre procentuell kompensation, trots den ytterligare försämrade allmänna kompensationsgraden, som givetvis med större sannolikhet än förut leder till att nämnda befattningshavare tryckas ner under eller i närheten av existensminimum.

Men dessutom har man anledning säga, att principen att giva barn-tillägg i den form, som här föreslås, står i fullständig strid mot de sociala synpunkter, som en gång lågo till grund för barntilläggens tillkomst. Dessa barntillägg ha nämligen alltid haft karaktären av en hjälp, given ur sociala synpunkter. Denna karaktär går igen markerad genom att dessa bidrag utgå med lika belopp för alla befattningshavare även i de nu gällande bestämmelserna om dyrtidstillägget. Genom de nu av regeringen föreslagna grunderna upphäves emellertid denna karaktär, ty nu föreslås att tilläggen ifråga skola till sin storlek bliva i allmänhet direkt proportionella mot respektive befattningshavares avlöning.

En annan del av regeringens förslag måste även särskilt ur principiella synpunkter väcka opposition. Det är förslaget om borttagandet av de nu utgående personliga dyrtidstilläggen. Dessa tillägg hava samma uppgift, som de s. k. personliga lönetilläggen, vilka tillkommit i samband med vissa regleringar av avlöningen, då vederbörande befattningshavare erhållit rätt att välja mellan att kvarstå å gammal eller övergå på ny avlöningsstat då vissa personliga lönetillägg tillerkänts. Sedan emellertid genom tillkomsten av dyrtidstillägg löneställningen på nytt ändrats, har man medgivit tjänstemän, som övergått på ny avlöningsstat, rätt

att uppbära i form av personligt dyrtidstillägg den skillnad, som han i det nya löneläget skulle förlora jämfört med den som kvarstannat å den gamla staten. Dessa befattningshavare ha naturligtvis utgått från såsom något alldeles givet, att staten skulle i fortsättningen ansvara för att deras samlade inkomst på den nya lönestaten ej skulle nedgå under den, som ett kvarstannande på den gamla staten skulle ha givit dem.

Att nu svika denna tillit bör ej ske och allra minst utan att tvingande skäl föreligga. Några sådana ha emellertid här ej framförts.

De personliga dyrtidstilläggen äro rätt många till antal men torde i de flesta fall ej vara så höga att de skulle om de finge fortfarande utgå, medföra någon större utgift för staten. Men för de befattningshavare åter, som beröras av saken, kan det däremot betyda ganska mycket och dessutom gäller det här en principfråga, där staten torde ha klar skyldighet mot ifrågavarande tjänstemän.

Huru många de personer äro, som beröras av denna fråga, kan ej här uppgivas. Men åtminstone har från ett verk (Postverket) erhållits en fullständig uppgift i nämnda hänseende.

Av nämnda verks 5,047 ordinarie befattningshavare beröras nämligen — enligt en uppgift som föreligger från år 1921 — 384 av nämnda stadgande.

Skulle dessa ha mist sitt personliga dyrtidstillägg, skulle de för nämnda år fått avstå en samlad summa av 73,492 kronor, en måttlig summa för statsverket, men i flera fall högst betydande summa för de enskilda tjänstemännen, vilket närmare framgår av följande tablå.

Sammanställning över personliga dyrtidstillägg utbetalade i postverket år 1921.

L ö n e g r a d .	Tjänste- grad.	Till antal tjänste- män.	1:sta	2:dra	3:dje	4:de
			kvartalet	kvartalet	kvartalet	kvartalet
			kr.	kr.	kr.	kr.
Byråchef	—	1	710	651	744	724
Postmästare av	kl. 1.	17	2,465	2,199	3,627	3,520
Postmästare av	kl. 2.	11	394	368	1,089	1,340
Postmästare av	kl. 3.	34	2,231	2,048	4,280	4,255
Postmästare av	kl. 4.	28	1,973	1,814	2,926	2,654
Förste postiljon	—	73	829	731	2,430	2,488
Postiljon	—	21	839	745	1,253	1,208
Expeditionsvakt	—	1	32	28	46	44
Kontorsbiträde (kvinnliga)	—	4	238	222	253	202
Övriga tjänstemän	—	194	2,812	2,346	8,117	8,617
Summa	—	384	12,523	11,152	24,765	25,052

Summa personligt dyrtidstillägg för år 1921 = 73,492 kronor.

De skäl, som här ovan anförts, motivera enligt vår mening, att dyrtidstilläggsbestämmelserna ej utformas efter de grunder, som i den Kungl. propositionen föreslås.

Emellertid framkommer det av nämnda proposition, att vederbörande departementschef ansett sig nödsakad föreslå nämnda bestämmelser, då med dessa skulle bäst uppnås en besparing med så stora belopp som enligt departementschefens mening måste åstadkommas.

Hela denna principfråga om dyrtidstilläggets avpassande efter statens tillgångar har behandlats bland annat å sid. 6 i den Kungl. propositionen, där statsrådet bland annat framhåller att man vid bestämmandet av statstjänarnas dyrtidstillägg alltid måste taga hänsyn till de medelsbelopp som ansetts kunna ställas till förfogande för ändamålet, d. v. s. till statens ekonomi och budgetmöjligheterna och har finansministern på ett annat ställe sagt, att en sådan situation nu föreligger, att en beskäring av dyrtidstillägget ovillkorligen måste ske.

Även om det statsfinansiella läget verkligen skulle vara sådant — vilket vi för vår del icke anse styrkt — att staten icke längre, beträffande statstjänarnas dyrtidstillägg, kan taga hänsyn till vare sig vad rätt och billighet kräver eller av statsmakterna tidigare intagen ståndpunkt och gjorda utfästelser, utan besparingar på denna post måste göras, så torde det, även med en sådan utgångspunkt, likväl stå klart, att man icke får åstadkomma besparingarna på ett sätt som, procentuellt sett, drabbar de lägst avlönade hårdats, under det att de högre löntagarna drabbas lättare och i vissa fall t. o. m. få en högre inkomst än de tidigare haft.

Tydligt är sålunda att man även vid ett sådant fall måste slå in på andra, mera rättvisa vägar för frågans lösning, än den av Kungl. Maj:t föreslagna därvid hittills tillämpade grundprinciper icke torde behöva frångås.

Ett bibehållande av de gamla bestämmelserna för dyrtidstillägget skulle enligt finansministerns uttalande nödvändiggöra ökade eller nya skatter. Emellertid synes det, trots detta uttalande, som om ett sådant bibehållande skulle kunna åstadkommas *utan* att det behövde föranleda skatteökning, och vilja vi utan att närmare angiva det sätt på vilket erforderligt kapital lämpligast kan anskaffas, hemställa om ett övervägande av frågan, huruvida ej medel kunna göras disponibla på sätt här nedan antydes.

I statsverkspropositionen rörande inkomsterna sid. 869 anför departementschefen att förutom sedvanlig avsättning för amortering av statskulden, beräknad till 7,6 miljoner kronor, har avbetalning av tillfälliga lånemedel upptagits med ett belopp av sammanlagt 44,2 miljoner kronor.

Härav utgöres huvuddelen eller 30,3 miljoner kronor av avbetalning från statens järnvägar å de försträckningar, som åren 1918 och 1919 anvädes för täckanden av beräknad driftförlust samt 5 miljoner kronor för slutlig reglering av bränslekommissionens förlust. I statsverkspropositionen rörande utgifter för kapitalökning sid. 4—6 redogöres närmare för huru med reglering av berörda försträckningar förhåller sig.

Huru önskvärt en snar reglering av dessa lånemedel än må vara, torde dock tiden härför kunna något utsträckas och en del av det för avbetalning av tillfälliga lånemedel avsedda kapitalet frigöras att disponeras för andra statsutgifter. Under penningeknappa tider får ju den enskilde liksom det allmänna ofta i bästa fall åtnöja sig med att amortera åsamkade skulder i smärre poster och under ett flertal år. Ha vi fattat här påpekade förhållande rätt, torde utan större olägenhet på sätt av oss antytts, medel kunna göras tillgängliga för bibehållande av grunderna för dyrtidstilläggen från ovan nämnda tillgångar, varjämte givetvis, om dessa medel ej kunna komma till användning i den utsträckning, som fyller behovet, medel ur kassafonden kunna ifrågasättas till disponerande för ändamålet.

Med hänvisning till vad vi sålunda anfört hemställes alltså,

att riksdagen måtte besluta att de från och med 1 juli 1922 gällande allmänna grunderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst skola fortfarande gälla.

Stockholm den 26 januari 1923.

<i>Ernst Hage.</i>	<i>Ernst Eriksson</i> i Stockholm.	<i>Carl Lovén.</i>
<i>A. J. Bärj</i> i Katrineholm.	<i>C. V. O. Höglund.</i>	<i>Helge Bäcklund.</i>
<i>Carl A. Molin.</i>	<i>Carl Knutsson.</i>	<i>Olof Nilsson</i> i Örebro.
<i>Julius Hedvall.</i>	<i>M. Jensen.</i>	<i>J. H. Blomquist.</i>
<i>Carl O. Strid.</i>	<i>Karl Andersson</i> i Katrineholm.	<i>Verner Hedlund.</i>
<i>Carl Sjögren.</i>	<i>A. Björklund.</i>	<i>J. P. Dahlén.</i>
<i>P. Granath.</i>	<i>Ernst Lindley.</i>	<i>Viktor Öhman.</i>
<i>Gottfrid Karlsson</i> i Vadstena.	<i>C. P. Olsson.</i>	<i>Algot Törnkvist.</i>
<i>Rob. Berg</i> i Karlskrona.	<i>Henning Leo.</i>	<i>Lars Borggren.</i>
<i>Ruben Wagnsson.</i>	<i>Rob. Samuelsson.</i>	<i>Aug. Spångberg.</i>
<i>N. Björk.</i>	<i>Anton Eklund.</i>	